

23. Шерегій В. Один роць успішної праць Подкарп. Общества Наук / В. Шерегій // Литературна недѣля. – Роч. II. – Ч. 22. – Угварь: Друкарня Подкарпатского Общества Наук, 1943. – С. 142 – 143.

В статье рассмотрена научно-педагогическая деятельность духовенства Закарпатья. Раскрыто роль духовенства в создании первой научной институции. Определено, что в условиях военной оккупации и аннексии части региона приоритетными направлениями научных исследований оставались важные для сохранения этнической идентификации закарпатцев: история, филология, литература, этнография, искусствоведение и др. Выявлены пути распространения научных знаний – посредством издания научных, педагогических изданий, учебных книг, учебников.

Ключевые слова: научная деятельность, научное и педагогическое издание, исследование, духовенство, Закарпатье.

The article examines the scientific and pedagogical activities of the clergy under the conditions of military occupation and annexation of Transcarpathia by the Kingdom of Hungary. Participation in creation of the first scientific institution was analyzed. The main purpose was to create a literary language for the local population. Being at the intersection of ideas of the Western European and Eastern scientific schools Transcarpathian clergy carried out the original researches. Clergy's priority ideas in the cultural life reflected in the work of the first scientific institution «Subcarpathian Association of Science». It was found that the priority areas of clergy's scientific research were history, philology, literature, ethnography and art. The representatives of the Transcarpathian clergy A. Godinka, Y. Gadzhega, A. Hnytsky, I. Kondratovych, Y. Marina and others, made an important contribution. Clergy attached special importance to the creation of school textbooks and books for teaching. It was found that the scientific knowledge disseminated by issuing scientific publications of periodic, monographic and pedagogical character. Scientific researches were popularized in the pages of scientific collection «Zorya-Hajnal», books of series «Literary and Scientific Library» and monographs.

Key words: scientific activity, scientific publications, research, clergy, Transcarpathia.

УДК 378.141

Староста Володимир Іванович,
доктор педагогічних наук, професор,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Товканець Ганна Василівна,
доктор педагогічних наук, професор,
Мукачівський державний університет

КОНТРОЛЬ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ: МОТИВАЦІЙНИЙ АСПЕКТ

Стаття присвячена виявленню ставлення студентів до контролю навчальних досягнень у контексті мотивації учіння. Досліджено сутність понять «контроль навчальних досягнень», «мотивація учіння». Проаналізовано результати анкетування студентів – майбутніх учителів. Встановлено, що доцільно покращувати мотивацію навчання та об'єктивність оцінювання під час деяких методів та форм контролю (групова перевірка, спостереження, самооцінювання, взаємооцінювання). Показано позитивну кореляцію між об'єктивністю контролю та мотивацією учіння.

Ключові слова: контроль навчальних досягнень, мотивація навчання, методи та форми контролю, професійна підготовка майбутніх учителів.

Постановка проблеми. Методи контролю і самоконтролю – обов'язкові складові елементи процесу навчання, які надають йому логічної, змістової, організаційної та методичної завершеності і, таким чином, сприяють отриманню реального і достатньо цілісного бачення всього процесу навчання, оскільки є наслідком спільної діяльності педагога та учнів студентів; виявленню рівень навчальних досягнень учнів студентів, а також їх типових помилок, прогалин у здобутих знаннях та сформованих умінях; з'ясуванню методичні досягнення та недоліки у роботі педагога, визначенню шляхів подолання останніх внесенням необхідних коректив до процесу навчання тощо. Важливе також значення має контроль як чинника навчальної мотивації студентів, реалізації ефективних навчально-пізнавальних взаємодій студент-викладач, студент-студент; формування ставлення до навчальної дисципліни та процесу навчання у ВНЗ в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми показує, що різні аспекти контролю навчальних досягнень учнів/студентів розкриваються у працях багатьох вітчизняних та зарубіжних учених, а саме: дидактичні засади педагогічної діагностики, організації та проведення контролю, оцінки якості результатів навчально-пізнавальної діяльності (А. Алексюк, Ю. Бабанський, В. Беспалько, І. Булах, К. Інгенкамп, І. Лернер, О. Ляшенко, С. Мартиненко, В. Онищук, П. Підкасистий, Ю. Романенко, Н. Талізінна, Г. Щукіна та ін.); самоконтроль і організація самостійної роботи студентів (В. Бондар, В. Буряк, О. Савченко, С. Сисоєва, Г. Тарасенко Л. Хомич та ін.); контроль у контексті виховання особистості, формування пізнавальної активності, навчальної мотивації, ціннісних орієнтацій (Ш. Амонашвілі,

І. Зязюн, Т. Ільїна, В. Лозова, Н. Ничкало, О. Савченко, В. Сухомлинський, Т. Талізінна та ін.).

Застосування різних методів та форм контролю має переважно констатувальний характер, і не завжди мотиваційний чинник актуалізується в полі зору викладача. Врахування його, на нашу думку, сприяло б покращенню зворотного зв'язку викладач-студент під час контролю навчальних досягнень учнів шкіл, студентів вищих навчальних закладів, курсантів післядипломної освіти тощо. Таким чином, мотиваційний аспект контролю стає важливим чинником в освітньому процесі та предметом педагогічних досліджень.

Мета статті – виявлення ставлення студентів – майбутніх учителів до контролю навчальних досягнень у контексті мотивації учіння.

Результати дослідження. Розглянемо деякі погляди дослідників щодо розуміння сутності таких понять як «контроль навчальних досягнень», «мотив», «мотивація», «мотивація учіння».

Аналіз трактування поняття «контроль навчальних досягнень» у різних джерелах (табл. 1) дав нам змогу виокремити наступні суттєві ознаки у таких аспектах:

– контроль як компонент системи навчальної діяльності – завершальний компонент оволодіння певним змістовим блоком і своєрідна зв'язуюча ланка в системі навчальної діяльності особистості [3, с. 417];

– контроль як система, процес і результат – нагляд, спостереження, перевірка успішності учнів/студентів [2, с. 224; 3, с. 417]; виявлення, вимір і оцінка результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів (тих, хто навчається) [7, с. 639; 9, с. 156-157]; система перевірки результатів навчання і виховання

студентів; перевірка, оцінювання і облік успішності учнів [8, с. 273]; перевірка, оцінювання (як процес) і оцінка (як результат) перевірки [9, с. 156-157]; педагогічний супровід, спостереження і перевірка успішності навчально-пізнавальної діяльності студентів [10]; усвідомлене, планомірне спостереження та фіксація вербальних і практичних дій вихованців [12, с. 404];

– контроль як мета діяльності – отримання об'єктивної інформації про навчально-виховний процес [2, с. 224]; встановлення зворотного зв'язку, тобто отримання викладачем інформації про результати навчальної діяльності студентів і

прийняття рішення про характер наступної діяльності в залежності від цієї інформації [5, с. 69]; з'ясування рівня набуття ними соціального досвіду, опанування програмного матеріалу, оволодіння теоретичними і практичними знаннями, навичками й уміннями та формування в них певних особистісних і професійних рис [12, с. 404];

– контроль як дидактичний засіб управління навчанням – забезпечення ефективності формування знань, умінь і навичок, використання їх на практиці, стимулювання навчальної діяльності студентів, формування у них прагнення до самоосвіти [11, с. 288].

Таблиця 1

Трактування поняття «контроль» у педагогічних джерелах

Трактування	Джерело
Контроль (франц. <i>controle</i> – нагляд з метою перевірки):	
у дидактиці розуміють як нагляд, спостереження і перевірку успішності студентів	С. Вітвицька [2, с. 224]
та перевірка навчальних досягнень учнів – завершальний компонент оволодіння певним змістовим блоком і своєрідна зв'язуюча ланка в системі навчальної діяльності особистості. Контроль має кілька значень: у дидактиці його розуміють як нагляд, спостереження, перевірку успішності учнів. Але контроль – більш широке поняття, ніж перевірка	Енциклопедія освіти [3, с. 417]
за своєю суттю – це встановлення зворотного зв'язку, тобто отримання викладачем інформації про результати навчальної діяльності студентів і прийняття рішення про характер наступної діяльності в залежності від цієї інформації	В. Кудіна та ін. [5, с. 69]
навчання – виявлення, вимір і оцінка результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів	Н. Мойсеюк [7, с. 639]
як дидактичне поняття, яке становить собою сукупність усвідомлених дій, спрямованих на отримання відомостей про рівень опанування окремими студентами (слухачами), програмного матеріалу, оволодіння теоретичними й практичними знаннями, навичками і вміннями, що необхідні в процесі виконання завдань професійної діяльності; педагогічний – система перевірки результатів навчання і виховання студентів	В. Оргинський [8, с. 273]
виявлення, вимір і оцінювання результатів навчально-пізнавальної діяльності тих, хто навчається; саму ж процедуру виявлення та виміру називають перевіркою. Крім перевірки контроль містить у собі оцінювання (як процес) і оцінку (як результат) перевірки	В. Андрущенко та ін. [9, с. 156-157]
у дидактиці вищої школи слід розуміти як педагогічний супровід, спостереження і перевірку успішності навчально-пізнавальної діяльності студентів	Т. Туркот [10]
як дидактичний засіб управління навчанням спрямований на забезпечення ефективності формування знань, умінь і навичок, використання їх на практиці, стимулювання навчальної діяльності студентів, формування у них прагнення до самоосвіти	М. Фіцула [11, с. 288]
як педагогічне поняття являє собою усвідомлене, планомірне спостереження та фіксацію вербальних і практичних дій вихованців з метою з'ясування рівня набуття ними соціального досвіду, опанування програмного матеріалу, оволодіння теоретичними і практичними знаннями, навичками й уміннями та формування в них певних особистісних і професійних рис	В. Ягупов [12, с. 404]

У сучасній психології та педагогіці, незважаючи на схожість загального підходу до розуміння мотиву, існують істотні розбіжності в деяких деталях щодо визначення цього поняття. Згідно Л. Божович, мотив – це те, заради чого здійснюється діяльність, «в якості мотиву можуть виступати предмети зовнішнього світу, уявлення, ідеї, почуття і переживання. Словом, все те, в чому знайшла своє втілення потреба» [1, с. 53].

В. Ягупов визначає мотив навчально-пізнавальної діяльності – це намагання учня досягти певного рівня розвитку в учінні та професійній діяльності, в основі якої лежать глибокі, міцні й різноманітні загально-наукові та професійні знання, навички й уміння [12, с. 230].

Термін «мотивація» є більш широким поняттям, ніж термін «мотив». Слово «мотивація» використовується в сучасній психології у двоякому значенні: воно означає систему чинників, що детермінують поведінку (потреби, мотиви, цілі, наміри, прагнення тощо), та характеристику процесу, що стимулює і підтримує поведінкову активність на певному рівні. Уявлення про мотивацію виникає при спробі пояснення, а не опису поведінки. Це – пошук відповіді на питання типу «чому?», «навіщо?», «з якою метою?», «який сенс?». Виявлення й опис причин стійких змін поведінки і є відповіддю на питання про мотивацію вчинків, з яких вона складається. *Мотивацію*, таким чином, можна визначити як

сукупність причин психологічного характеру, що пояснюють поведінку людини, її початок, спрямованість і активність [6].

І. Зимня [4, с. 218] показує, що мотивація трактується авторами по-різному, оскільки визначають її і як один конкретний мотив, і як єдину систему мотивів, і як особливу сферу, що включає в себе потреби, мотиви, цілі, інтереси в їх складному переплетенні і взаємодії. Дослідниця визначає мотивацію, з одного боку, як складну, багаторівневу неоднорідну систему спонукачів/збудників, що включає в себе потреби, мотиви, інтереси, ідеали, прагнення, установки, емоції, норми, цінності і т.д., а з іншого – говорить про полімотивованість діяльності, поведінки людини і про домінуючий мотив у їх структурі.

Навчальна мотивація (або мотивація навчальної діяльності) [4, с. 224]:

– трактується як частковий/окремий вид мотивації, включеної в діяльність учіння, навчальну діяльність;

– визначається цілим рядом специфічних для цієї діяльності чинників, а саме: самою освітньою системою, освітнім закладом, де здійснюється навчальна діяльність; організацією освітнього процесу; суб'єктними особливостями того, хто навчається (вік, стать, інтелектуальний розвиток, здібності, рівень домагань, самооцінка, його взаємодія з іншими учнями і т.п.);

суб'єктивними особливостями педагога і насамперед системою його ставлень до учня, до справи; специфікою навчального предмета;

– є системна, вона характеризується спрямованістю, стійкістю і динамічністю;

– потребує не тільки визначити домінуючий стимул (мотив), але і врахувати всю структуру мотиваційної сфери людини.

Дослідники стверджують, що згідно [3, с.528], мотивація учіння – складна система спонукань, що зумовлюють спрямування активності індивіда на отримання, перетворення і збереження нового досвіду (знань, умінь, способів дій, вражень, уподобань);

Реальна педагогічна практика показує, що особливості контролю навчальних досягнень студентів вимагає широкого використання різних методів та форм контролю, які сприятимуть мотивації учіння. Таким чином, контроль навчальних досягнень є одним із засобів підготовки студентів у ВНЗ, а також об'єктом їх вивчення, аби надалі стати одним із ефективних засобів здійснення педагогічної діяльності. Відповідно викликає зацікавленість оцінювальне ставлення студентів до контролю навчальних досягнень у контексті їх професійної підготовки, оскільки майбутнім учителям важливо фіксувати значущість контролю як засобу зворотного зв'язку у навчально-пізнавальній діяльності.

У процесі дослідження нами проведено анкетування понад 140 студентів – майбутніх учителів (педагогічний факультет Мукачівського державного університету, спеціальність «Початкова освіта», 3-5 курси), 250 студентів різних факультетів ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

У процесі дослідження нас зацікавило ставлення студентів до методів та форм контролю у аспекті як мотивації, так і об'єктивності оцінювання. Таким чином, питання анкети пропонувались наступні:

– «Оцініть методи та форми контролю щодо сприяння мотивації Вашого учіння»: 5 – завжди сприяють; 4 – переважно; 3 – частково; 2 – рідко; 1 – ніколи»

– «Оцініть методи та форми контролю щодо об'єктивності оцінювання Ваших знань, умінь та навичок»:

5 – завжди об'єктивні; 4 – переважно; 3 – частково; 2 – рідко; 1 – ніколи»;

В анкеті пропонувались такі методи та форми контролю:

1. Індивідуальна перевірка
2. Групова перевірка
3. Фронтальна перевірка
4. Письмова перевірка
5. Усна перевірка
6. Практична перевірка
7. Спостереження за навчальною діяльністю студентів
8. Тестова перевірка
9. Самоконтроль та самооцінка студента
10. Взаємоконтроль та взаємооцінювання студентів

Результати анкетування наведено на рис. 1-3.

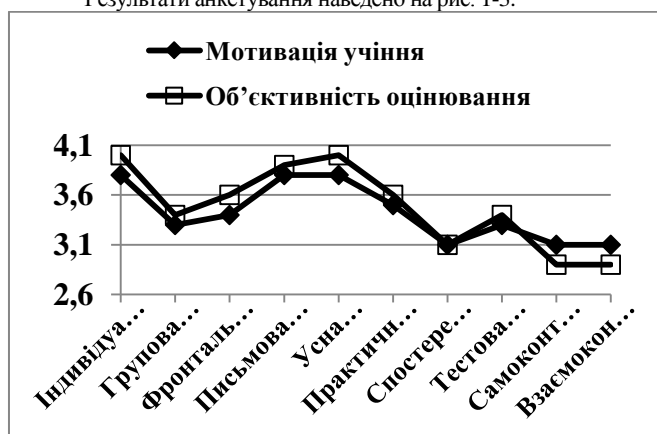

Рис. 1. Оцінка методів та форм контролю щодо мотивації та об'єктивності оцінювання: студентів ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

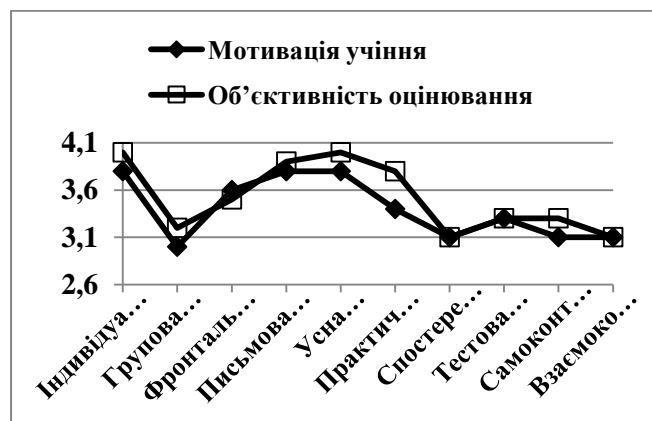

Рис. 2. Оцінка методів та форм контролю щодо мотивації та об'єктивності оцінювання: студентів Мукачівського державного університету.

Результати дослідження показують подібність розподілу середніх балів в обох вибірках (УЖНУ та МДУ), а саме:

– аналогічний характер змін кривих мотивації та об'єктивності, однакові максимуми та мінімуми;

– найбільша об'єктивність оцінювання та мотивація, на думку студентів, виникає внаслідок усної, письмової та індивідуальної перевірки.

– мінімальні значення середніх балів щодо мотивації навчання та об'єктивності оцінювання спостерігаємо у випадку таких методів та форм контролю – групова перевірка, спостереження, самооцінювання, взаємооцінювання.

Відповіді студентів окремих років навчання, що проведено на прикладі 3-5 курсів МДУ, також узгоджуються з узагальненими результатами (рис. 3), оскільки характер змін на отриманих графіках є аналогічний.

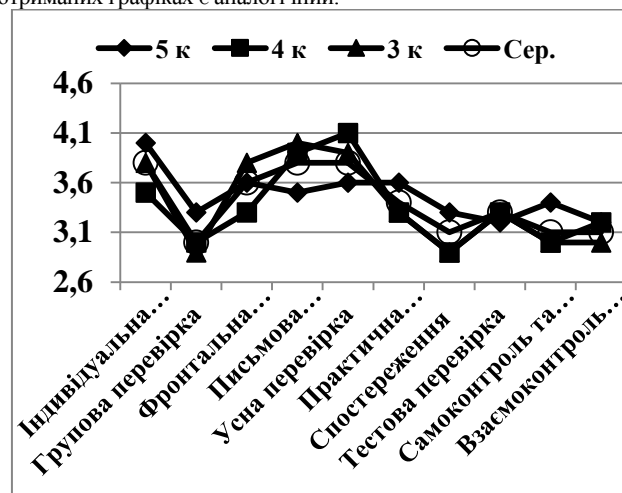

Рис. 3. Оцінка методів та форм контролю щодо мотивації та об'єктивності оцінювання: студентів МДУ (3-5 курси).

Зазначимо, що одна із функцій контролю є стимулювальна, оскільки добре вмотивоване і справедливе оцінювання успішності учнів/студентів є важливим стимулом у навчальній діяльності, який переростає в стійкий мотив обов'язку і відповідальності. Таким чином, контроль визначається ефективним засобом мотивації навчально-пізнавальної діяльності школярів та студентів. Зокрема, ще Я. Коменський закликав педагогів розумно і зважено користуватися своїм правом на оцінку. К. Ушинський піддавав критиці існуючі форми контролю, які пригнічували розумову діяльність учнів. Вплив оцінки на мотивацію та навчальну активність школярів описується у працях В. Сухомлинського, Ш. Амонашвілі та ін.

Значення коефіцієнту кореляції Пірсона між досліджуваними параметрами – об'єктивністю контролю та мотивацією учіння (середні бали), згідно проведеного нами розрахунку, є наступні:

– УжНУ: вся вибірка $r = 0,97$.

– МДУ: 5 курс $r = 0,92$; 4 курс $r = 0,85$; 3 курс $r = 0,90$; вся вибірка $r = 0,92$. Отримані дані дають можливість зазначити, що між вказаними параметрами є сильна позитивна кореляція.

Таким чином, основна частина респондентів обох університетів аналогічно оцінює більшість використовуваних методів та форм контролю на середньому рівні щодо об'єктивності оцінювання та сприяння мотивації учіння студентів. З нашого погляду, це засвідчує про критичність та реалістичність поглядів студентської молоді, які необхідно враховувати викладачам ВНЗ. Такий підхід сприятиме суттєвому покращенню підготовки студентів до їх майбутньої

педагогічної діяльності, оскільки вони також більше звертатимуть увагу на об'єктивність контролю та мотивацію учіння, що набуває особливої значущості для організації процесу навчання з їхніми майбутніми учнями чи студентами.

Висновки і перспективи подальших досліджень.

Виявлено ставлення студентів до контролю навчальних досягнень у контексті мотивації учіння. Досліджено сутність понять «контроль навчальних досягнень», «мотивація учіння». Проаналізовано результати анкетування студентів – майбутніх учителів. Встановлено, що доцільно покращувати мотивацію навчання та об'єктивність оцінювання під час деяких методів та форм контролю (групова перевірка, спостереження, самооцінювання, взаємооцінювання). Показано позитивну кореляцію між об'єктивністю контролю та мотивацією учіння.

Перспективи подальших досліджень. доцільно спрямувати на вивчення педагогічних умов контролю навчальних досягнень студентів вітчезняних і зарубіжних ВНЗ.

Список використаних джерел

1. Божович Л.И. Избранные психологические труды / под ред. Д.И.Фельдштейна / Л.И.Божович. – М. : МПА, 1995. – 12 с.
2. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи. Підручник за модульно-рейтинг. системою навчання. – 2-ге вид. / С. С. Вітвицька. – К. : Центр учб. літ., 2011. – 384 с.
3. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; [гол. ред. В. Г. Кремень]. – К.: Юрінком Інтер, 2008.–1040с.
4. Зимняя И. А. Педагогическая психология. Учебник для вузов. Изд. вт., доп., испр. и перераб. / И. А. Зимняя. – М.: Логос, 2000. – 384 с.
5. Кудіна В. В. Педагогіка вищої школи: навч. посібник. / В. В. Кудіна, М. І. Соловей, Є. С. Спіцин. – 2-ге вид., доп. – К. : Ленвіт, 2007. – 194 с.
6. Ліфарєва Н.В. Психологія особистості: навчальний посібник / Н.В.Ліфарєва. - К. : ЦНЛ, 2003. - 240 с
7. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка: навч. посібник. – 5-е вид, доп. і переробл. / Н. Є. Мойсеюк. – К., 2009. – 656 с.
8. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи: навч. посібник / В. Л. Ортинський. – К.: Центр учб. літ., 2009.–472 с.
9. Педагогіка вищої школи: підручник / [В. П. Андрущенко, І. Д. Бех, І. С. Волощук та ін.; за ред. В. Г. Кременя, В. П. Андрущенко, В. І. Лугового]. – Ін-т вищ. освіти АПН України. – К. : Пед. думка, 2009. – 256 с.
10. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи: навч. посібник / Т. І. Туркот. – К. : Кондор, 2011. – 628 с.
11. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / М. М. Фіцула. – К.: Академвидав, 2010. – 456 с.
12. Ягупов В. В. Педагогіка: навч. посібник / В. В. Ягупов. – К.: Либідь, 2003. – 560 с.

Статья посвящена выявлению отношения студентов к контролю знаний в контексте мотивации учения. Исследовано сущность понятий «контроль учебных достижений», «мотивация обучения». Проанализировано результаты анкетирования студентов - будущих учителей. Установлено, что целесообразно улучшить мотивацию обучения и объективность оценивания в случае некоторых методов и форм контроля (групповая проверка, наблюдение, самооценка, взаимооценка). Показано положительную корреляцию между объективностью контроля и мотивацией обучения.

Ключевые слова: контроль учебных достижений, мотивация обучения, методы и формы контроля, профессиональна подготовка будущих учителей.

The article is devoted to revealing the attitude of students to control of educational progress in the context of learning motivation. The essence of the concepts "control of educational achievements", "learning motivation." Is investigated. It is emphasized that the motive - is something the activity is made for, it is motive of educational and cognitive activity - is an attempt of student to achieve a certain level of development in learning and professional activity, which is based on deep, strong and diverse general scientific and professional knowledge, skills and abilities; motivational aspect of control is an important factor in the educational process and the subject of educational research; learning motivation - a complex system impulses that cause the direction of activity of the individual to receive, transmit and save new experience. Control is defined as teaching support, monitoring and checking students' educational and cognitive success; as a didactic tool of study management directed to ensurance of the effectiveness of formation of knowledge and skills, use them in practice, stimulating learning activities of students forming their desire for self-education; as a conscious, systematic observation and fixation of verbal and practical actions of students determining the level of acquisition of social experience, mastering the program material, mastering of theoretical and practical knowledge, skills and abilities and their formation with certain personal and professional features. The results of the students - future teachers questioning are analyzed. Comparative analysis showed similar characters of the curves of motivation and objectivity, the same highs and lows. It is determined the appropriateness of improving learning motivation and objective evaluation in the process of some methods and forms of control (group test, observation, self-assessment mutual assessment). Positive correlation between objective and motivation for learning control is shown.

Key words: control of educational achievements, learning motivation, methods and forms of control, professional training of future teachers.